

РОЗДІЛ V

Гроші, фінанси та кредит

УДК 339.923:336.14:061.1ЄС

Андрій Бояр – доктор економічних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Еволюційна трансформація системи управління бюджетним процесом у Європейському Союзі

Виокремлено етапи розвитку системи управління бюджетним процесом у ЄС. Ідентифіковано головні нововведення, що здійснені на кожному з етапів, та чинники, які їх зумовили. Виявлені на цій основі закономірності дали змогу запропонувати авторське бачення тенденцій розвитку бюджетної системи ЄС на перспективу.

Ключові слова: бюджет, управління, доходи, видатки, бюджетна система, фінансова перспектива, Європейський Союз.

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах реалізації Україною курсу на інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС) виникає нагальна потреба у всебічному дослідженні напрямів і механізмів європейської інтеграції. Однією з найменш досліджених вітчизняною науковою думкою сфер діяльності ЄС є система управління його бюджетним процесом, що, безумовно, вимагає коректив.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Серед українських авторів, які частково працюють у зазначеній площині, можна назвати В. Посельського та О. Приходько. Загальні питання щодо бюджету ЄС висвітлено також у посібниках із правових й інституційних основ європейської інтеграції.

У працях іноземних учених питання бюджетного менеджменту в ЄС досліджуються значно ширше та багатогранніше. Особливо можна відзначити таких науковців, як Й. Феррер (Бельгія), М. Буті, М. Нава (Італія), Я. Петрась (Польща), В. Рант (Словенія), Т. Шемлер (Угорщина), М. Маттіла, Х. Кауппі (Фінляндія), Ф. Фігуейра, С. Едервін, Ф. Ніколайдес (Нідерланди), Ф. Хайнеман, Д. Шварцер, О. Шнайдер (Німеччина), І. Бег, Дж. Піт (Велика Британія), Т. Данел, А. Остхол (Швеція) й ін. Однак історичні особливості розвитку бюджетної системи ЄС представлені в їхніх працях лише фрагментарно.

Мета статті – на основі ретроспективного, структурного та факторного аналізу виявити закономірності еволюційної трансформації системи управління бюджетним процесом у ЄС й обґрунтувати можливі шляхи її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Управління (менеджмент) діючою в ЄС бюджетно-фінансовою моделлю – продукт синергетичної взаємодії елементів та механізмів низки горизонтальних і секторальних систем життєдіяльності ЄС, серед яких, передусім, потрібно виділити систему інституцій та органів і систему правового регулювання. Протягом своєї більш як 60-річної еволюції бюджетний менеджмент у ЄС, як і бюджетна система загалом, зазнав значних трансформацій.

Керуючись принципами історизму, хронологічної послідовності та граничних якісних змін, можна виокремити шість етапів розвитку бюджетної системи ЄС [4, с. 14], а саме: становлення первинної системи (1951–1975 рр.); криза бюджетних фінансів (1976–1987 рр.); реформування бюджетної системи: пакет Делора I (1988–1992 рр.); підтвердження бюджетних реформ: пакет Делора II (1993–1999 рр.); підготовка бюджетної системи до найбільшого розширення: пакет «Агенда-2000» (2000–2006 рр.); політичні виклики та бюджетні засоби розширеного ЄС (із 2007 р.).

На кожному з цих етапів здійснювали характерні нововведення в різних секторах бюджетного менеджменту, зумовлені певним набором чинників і рушійних сил. Зупинимось детальніше на їх аналізі.

Створення протягом короткого періоду часу трьох європейських спільнот¹ призвело до існування кількох відокремлених євроінтеграційних бюджетів, а саме: адміністративного й операційного бюджетів ЄСВС, єдиного бюджету ЄЕС, адміністративного та дослідницького бюджетів Євратом. Усі вони формувались і структурувалися за різними принципами². Із набуттям чинності Договору про злиття [9] (1 липня 1967 р.) фінансування адміністративних видатків усіх трьох спільнот здійснювалося за системою внесків держав-членів відповідно до погоджених ставок відрахувань.

Люксембурзький договір [7] забезпечив *перехід на нову форму фінансування діяльності* спільнот – систему власних ресурсів, яка замінила систему внесків. Вона передбачала формування єдиного бюджету спільнот за рахунок трьох джерел надходжень: митні збори від торгівлі з третіми країнами несільськогосподарською продукцією; сільськогосподарські мита та платежі; відрахування, розраховані на основі ПДВ.

Із набуттям же чинності Люксембурзького договору відбулася також *диференціація бюджетних видатків на «обов'язкові» й «необов'язкові»*³, а Європейський парламент (ЄП) був наділений повноваженнями схвалювати та змінювати структуру останніх. Крім того, звільнення Комісії від бюджетно-фінансових зобов'язань за завершений фінансовий рік почало здійснюватися спільним рішенням Ради Міністрів і ЄП (а не лише Ради).

Завершальним кроком інституційних перетворень у бюджетній системі ЄС у період її становлення стало підписання 22 липня 1975 р. Брюссельського договору [8]. Цим договором знову розширено повноваження ЄП у бюджетній сфері та надано статусу однієї з інституцій ЄС Аудиторській палаті (англ. – Audit Board), яка отримала нову назву – Європейська палата аудиторів (англ. – European Court of Auditors)⁴.

На початку 1970-х років розроблено *перші бюджетні механізми фінансування процесів розширення* європейських спільнот, адже 1 січня 1973 р. до шести країн-членів приєдналися ще три: Великобританія, Данія та Ірландія. Для зниження фінансового навантаження, пов'язаного з адаптацією до вимог Спільноти, новим державам-членам надано знижки щодо сплачуваних ними до бюджету ЄЕС внесків.

Вагомим досягненням у період 1951–1975 рр. стало *формування низки спільних політик* європейських спільнот, що, безумовно, не могло не торкнутись і механізмів функціонування бюджетної системи ЄС. У цей період створено основні структурні фонди, через які здійснюється перерозподіл більшої частини бюджетних коштів ЄС, а також започатковано практику бюджетного програмування. Усі бюджетні нововведення цього періоду зумовлені чинниками інституційних перетворень і розширення ЄС (рис. 1).

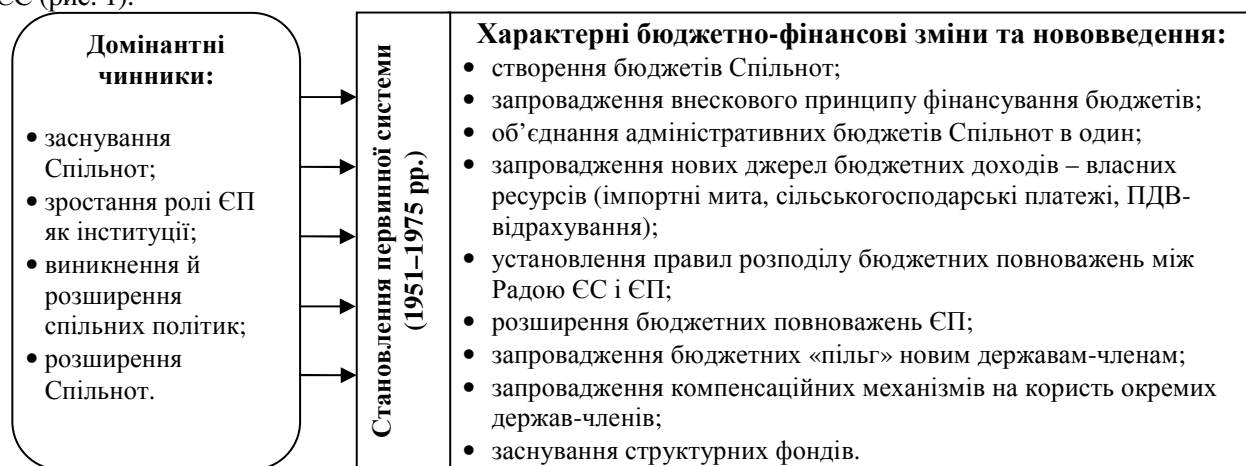

Рис. 1. Трансформація бюджетної моделі ЄС у період 1951–1975 рр.⁵

¹ Європейської спільноти вугілля та сталі (ЄСВС), Європейської економічної спільноти (ЄЕС) та Європейської спільноти з атомної енергії (Євратом).

² Детальніше див. [1, с. 42–102].

³ До обов'язкових відносили видатки, прямо передбачені Договором про заснування ЄЕС (наприклад сільськогосподарська політика, зовнішня політика тощо). Із набуттям чинності Лісабонським договором (1 грудня 2009 р.) розподіл видатків на обов'язкові й необов'язкові скасовано.

⁴ І нині діючий орган, що здійснює зовнішній фінансовий аудит діяльності всіх структур ЄС.

⁵ Складено автором.

Політичний, правовий та інституційний баланс бюджетно-фінансових відносин, що склався в Спільноті в першій половині 1970-х років, тривав недовго. На початку 1980-х років намітилася тенденція скорочення дохідної й збільшення видаткової частин бюджету Спільноти. Зменшення бюджетних доходів зумовлено зниженням митних тарифів унаслідок лібералізації міжнародної торгівлі в межах ГАТТ, падінням обсягів імпорту аграрної продукції до Спільноти та іншими причинами [4, с. 30–31].

Головною причиною зростання бюджетних видатків стало започаткування нових спільних політик і посилення існуючих. Ще один чинник зростання видаткової частини бюджету – приєднання до Спільноти Греції в 1981 р. та Іспанії й Португалії в 1986 р. Ці нові члени одразу стали нетто-реципієнтами ресурсів єдиного бюджету як країни з відносно низькими показниками доходів на душу населення.

Розв'язання проблеми нестачі бюджетних ресурсів для реалізації спільних політик здійснювалося за допомогою реалізації груп заходів, спрямованих як на збільшення дохідної частини бюджету, так і на обмеження зростання видатків. Наприкінці 1970-х років у бюджетну практику Спільноти почали запроваджуватися механізми, спрямовані на обмеження щорічного зростання обсягів бюджетних видатків. Вони отримали назву «бюджетна дисципліна». Перше рішення, яке містило положення такого типу, прийнято Радою Міністрів 22 березня 1979 р.

Основна частина здійснених протягом 1976–1987 рр. у системі бюджетного менеджменту ЄС нововведень спрямовувалася на розв'язання проблеми дисбалансу між дохідною й видатковою частинами бюджету, що зумовлено збільшенням видатків на спільні політики, вступом відносно «бідних» країн до ЄС і зменшенням ставок відрахувань державами-членами до комунітарного бюджету (митних зборів та ставки за ресурсом ПДВ) (рис. 2).

Розширення 1986 р. та набуття чинності Єдиним європейським актом 1 липня 1987 р. створили додатковий політичний стимул для розв'язання проблем, що склались у бюджетній сфері Спільнот на той час. У 1987 р. Європейська комісія представила на розгляд органів бюджетного керівництва низку документів, у яких пропонували суттєві перетворення в бюджетній системі. Вони одержали назву «Пакет Делора I»¹.

Бюджетна реформа здійснювалася за трьома основними напрямками: нововведення в системі власних ресурсів, посилення бюджетної дисципліни та вдосконалення фінансового менеджменту. Нововведення в системі власних ресурсів відбувалися для забезпечення Спільнот достатніми, стабільними й гарантованими фінансовими ресурсами, необхідними для реалізації нових амбіційних цілей², поставлених на період 1988–1992 рр. Упроваджувалася нова (четверта) категорія власних ресурсів – ресурс, в основі розрахунку якого лежать показники валового національного продукту (ВНП) держав-членів. Новий ресурс забезпечував бездефіцитність бюджету й формував більш справедливий розподіл платежів, які держави-члени здійснюють до єдиного бюджету.

Рис. 2. Трансформація бюджетної моделі ЄС у період 1976–1987 рр.³

¹ Від імені Жака Делора – Голови Комісії на той час.

² Започаткування регіональної політики (вирівнювання рівнів розвитку регіонів), формування єдиного ринку, підготовка до формування економічного й монетарного союзу та ін.

³ Складено автором.

Особливу увагу в пакеті Делора I приділено посиленню бюджетної дисципліни. Для досягнення цієї мети розроблено й впроваджено на практиці три нові механізми: 1) середньострокового бюджетного планування; 2) обмеження зростання сільськогосподарських видатків і 3) контролю за зростанням необов'язкових видатків. Нові принципи та механізми формування бюджетної дисципліни відображені в Міжінституційній угоді [5]. Дуже важливою її частиною став перший у ЄС середньостроковий фінансовий план на 1988–1992 рр., який отримав назву «*фінансова перспектива*». Основне її призначення – забезпечити стабільність, передбачуваність і гармонійний розвиток бюджетної системи Спільнот [6, с. 5]. Покращенню фінансового менеджменту в ЄС сприяла реформа структурних фондів, здійснена Єдиним європейським актом і Регламентом Ради 2052/88.

У 1988 р. Комісією запропоновано низку змін до діючої бюджетної системи Спільнот, спрямованих на врахування досвіду пакету реформ 1988 р. і формування надійного фінансового середовища для реалізації цілей, поставлених Маастрихтським договором. Вони отримали назву «Пакет Делора II». Нововведення стосувалися таких трьох сфер: системи власних ресурсів; бюджетної дисципліни; бюджетної процедури.

Зміни в системі власних ресурсів схвалено на Європейській раді в Единбурзі (11–12 грудня 1992 р.) і зафіксовано в Рішенні Ради 94/728/ЕС. Вони були незначними й полягали у встановленні вищого ліміту на власні ресурси (із 1,20 % ВВП у 1993 р. до 1,27 % у 1999 р.) та зменшенні ваги ресурсу ПДВ за рахунок збільшення значення ресурсу ВВП.

Деякі модифікації відбулись і щодо бюджетної дисципліни. Вони знайшли відображення в новій фінансовій перспективі, яка охопила період 1993–1999 рр. і була впроваджена в дію Міжінституційною угодою від 29 жовтня 1993 р. Отже, 1988–1999 рр. можна без перебільшення назвати періодом активних реформ у бюджетно-фінансовій сфері ЄС. За цей час у системі бюджетного менеджменту з'явилася низка інноваційних рішень, які суттєво посилили й збалансували бюджетну систему ЄС. Головні поштовхи для впровадження цих нововведень дали два історичні договори ЄС – Єдиний європейський акт і Маастрихтський договір (рис. 3).

Установивши загальні політичні та економічні критерії для набуття членства країн Центральної й Східної Європи в ЄС на Європейській раді в Копенгагені в 1993 р., прийнято рішення про чергове розширення. У зв'язку з цим у системі власних ресурсів здійснено певні модифікації [1, с. 74–75]. Фінансова перспектива на 2000–2006 рр. первинно затверджувалась у двох варіантах (для ЄС-15 і ЄС-21¹), а у 2003 р. була переглянута для ЄС-25.

Розширення на Схід поставило перед ЄС найбільш серйозні та масштабні виклики. У зв'язку з цим Фінансову перспективу в частині 2004–2006 рр. переглянуто бюджетним керівництвом з урахуванням уже конкретизованих на той час умов розширення. Фінансові умови членства в ЄС Болгарії та Румунії також погоджено незадовго до їх вступу до Спільноти (1 січня 2007 р.). З огляду на напрацювання минулих років переговори проходили набагато успішніше, а їхні результати значною мірою нагадували рішення 2002–2003 рр. Примітно, що, окрім фактора розширення, вагомий вплив на бюджетні нововведення 2000–2006 рр. справило збільшення кількості країн зі значним негативним сальдо у бюджеті ЄС (рис. 4).

Після обговорення представлених Комісією пропозицій і звітів на Європейській раді в Брюсселі 15–16 грудня 2005 р. затверджено нову фінансову перспективу на 2007–2013 рр., а органами бюджетного керівництва підписано Міжінституційну угоду від 16 травня 2006 р. та прийнято нове Рішення Ради щодо системи власних ресурсів. Схвалення цих документів відбувалось у складних умовах і після затяжних переговорів, що зумовлено необхідністю врахування низки чинників та аргументів тепер уже 25 держав-членів, інституцій ЄС і держав-кандидатів.

Фінансова перспектива на 2007–2013 рр. передбачала низку нововведень. Головні з них стосувалися зниження лімітів на основні категорії видатків і, відповідно, підвищення запасу (резерву) напередбачувані видатки. Кількість основних категорій видатків зменшили з восьми до шести та дещо змінили їхні назви. Упроваджено деякі зміни до системи власних ресурсів ЄС. Вони, зокрема, полягали в спрощенні методики розрахунку обсягів бюджетних внесків держав-членів за ресурсом ПДВ, зниженні

¹ Первинно планувався вступ у 2002 р. лише шести нових країн-членів: Кіпр, Чехія, Угорщина, Польща, Естонія та Словенія, або, так званої, Люксембурзької групи країн.

ставки відрахувань для ПДВ-ресурсу, установленні додаткових пільг (за тим же ресурсом ПДВ) для найбільших нетто-донорів бюджету Спільноти та внесенні поправок до методики розрахунку «британського чека».

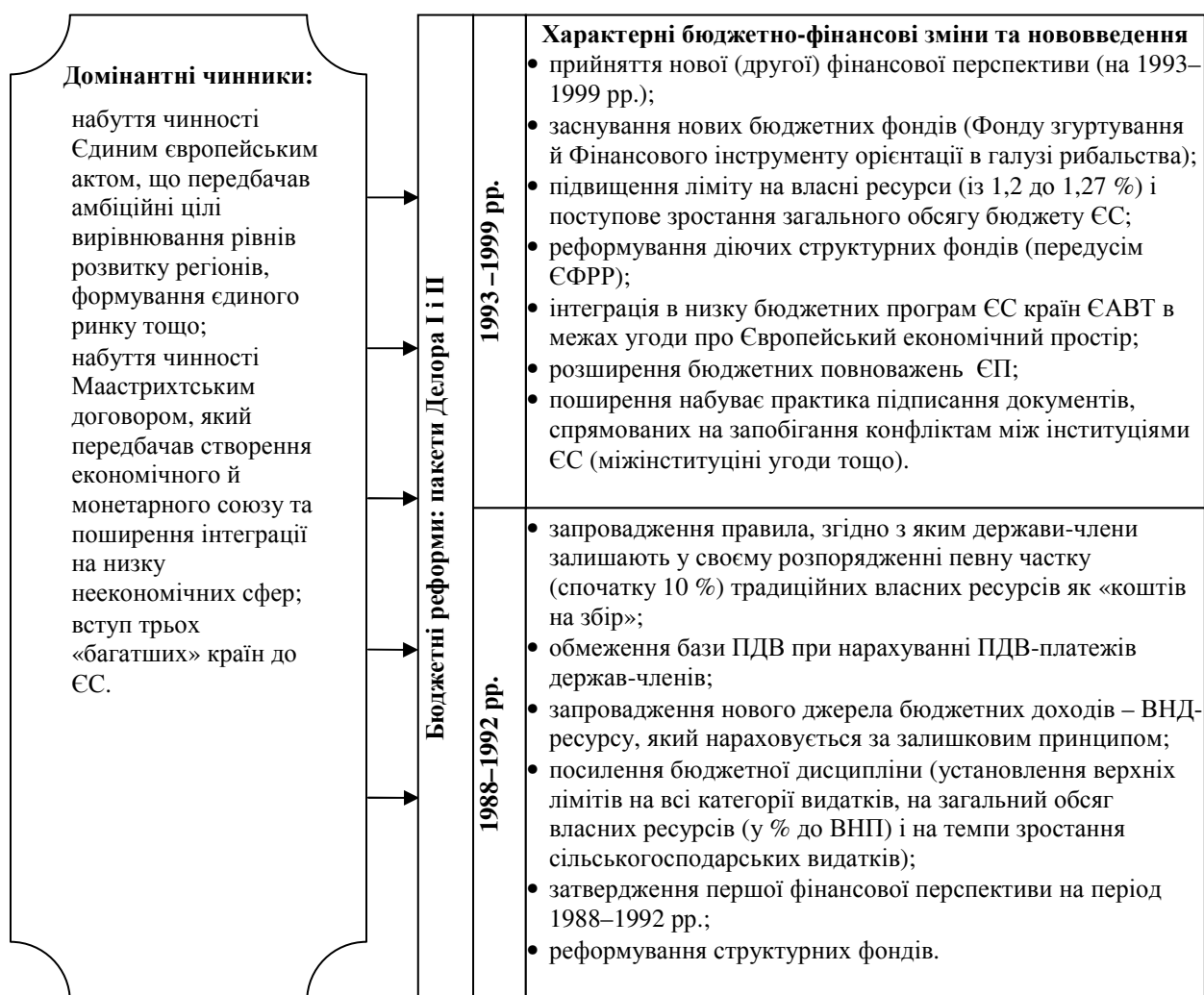

Рис. 3. Трансформація бюджетної моделі ЄС у період бюджетних реформ (1988–1999 рр.)¹

У 2005 р. Європейський фонд орієнтації й гарантій сільського господарства реорганізовано у два фонди: Європейський фонд гарантій сільського господарства (ЄФГСГ) [2] і Європейський фонд розвитку сільської місцевості (ЄФРСМ) [3].

Вагомий вплив на розвиток бюджетної системи ЄС на сучасному етапі (із 2007 р.) справив *Лісабонський договір* (чинний із 1 грудня 2009 р.). Відповідно до нього внесено суттєві корективи до процедури прийняття щорічних бюджетів ЄС, міжінституційним угодам надано офіційний статус законодавчих актів ЄС, установлено рамки для середньострокового бюджетного планування. Серед інших чинників цього періоду, роль яких вийшла на домінантні позиції, можна виділити зростання незадоволення діючими правилами фіскального перерозподілу з боку держав нетто-донорів і перенасиченість системи елементами, правилами та винятками (рис. 5).

Незважаючи на певну модифікацію назв базових категорій, структури середньострокових фінансових планів ЄС (фінансових перспектив на 2007–2013 рр. і на 2014–2020 рр.), що припадають на цей період, майже повністю збігаються. Однак оскільки поточний період розвитку бюджетної системи ЄС ще не закінчився, можна очікувати розширення переліку бюджетних інновацій, представлених у його рамках.

¹ Складено автором.

Рис. 4. Трансформація бюджетної моделі ЄС у період 2000–2006 рр.¹

Рис. 5. Трансформація бюджетної моделі ЄС у період 2007–2020 рр.²

¹ Складено автором.

² Складено автором.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Протягом своєї понад 60-річної еволюції бюджетна система ЄС перетворилась із простого адміністративного кошторису в складну систему формування та розподілу суттєвих за своїм обсягом фінансових ресурсів, пройшовши на цьому шляху через низку випробувань. Її розвиток відбувався нерівномірно впродовж усієї історії Союзу. Загальною тенденційною ознакою, характерною для цього розвитку, є постійне накопичення нових правил і процедур бюджетного менеджменту (кількість нововведень значно перевищує кількість скасованих рудиментарних елементів). Чинники, що мали визначальний вплив на розвиток бюджетної системи, на різних етапах змінювались. Домінантну роль упродовж декількох перших десятиліть відігравали цілі й завдання ЄС, що регулярно розширювались і знаходили відображення в договорах між державами-членами, стаючи все більш амбіційними. Вагомий вплив на характер модифікацій у системі мали також хвилі розширення ЄС, адже необхідність пошуку консенсусних рішень у все більшому за кількістю держав-членів Союзу спонукала до запровадження нових бюджетно-фінансових правил і норм.

В останнє десятиліття на перше місце серед чинників розвитку бюджетної системи ЄС виходять позиція нетто-донорів і перенасиченість системи (що зумовлює необхідність її спрощення). Саме ці чинники, на наше переконання, відіграватимуть вирішальну роль у подальших змінах, однак характер таких змін буде інкрементальним, оскільки базові елементи й механізми діючої системи зарекомендували себе як надійні та ефективні для Союзу в його сучасному форматі й складі. Не слід, однак, виключати, що в разі продовження ЄС курсу на розширення (та, як наслідок, зростання гетерогенності преференцій держав-членів й ускладнення процедур прийняття рішень), саме фактор розширення може повернути свою домінуючу роль і привести до більш кардинальних трансформацій у бюджетній системі ЄС. Більше того, такі трансформації стануть вимушеною необхідністю в разі надання Союзом статусу кандидата на членство «бідним» і «аграрним» країнам Східної Європи (зокрема й Україні), оскільки збереження діючих у ЄС принципів структурування бюджетних доходів і видатків ще більше посилить диспропорції між позиціями нетто-донорів та нетто-реципієнтів єдиного бюджету, що неприйнятно для перших.

Джерела та література

1. Бояр А. О. Бюджетний процес у Європейському Союзі : монографія / А. О. Бояр. – Луцьк : Вежа-Друк, 2012. – 524 с.
2. Council Regulation (EC) No 1290/2005 of 21 June 2005 on the financing of the common agricultural policy // Official Journal of the European Union. – 2005 (11.08). – L 209. – P. 1–25.
3. Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EARD) // Official Journal of the European Union. – 2005 (21.10). – L. 277. – P. 1–40.
4. European Union Public Finance. Fourth edition / European Commission. – Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 2008. – 427 p.
5. Interinstitutional Agreement on budgetary discipline and improvement of the budgetary procedure signed by Parliament, the Council and the Commission on 29 June 1988 // Official Journal of the European Communities. – 1988 (15.07). – L. 185.
6. Szemlér T. EU Budget Milestones: From Fundamental Systemic Reforms to Organised Chaos / T. Szemlér // Papeles del Este. – 2006. – № 11. – P. 1–20 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://revistas.ucm.es/cee/15766500/articulos/PAPE0606120006A.PDF>
7. Treaty amending certain budgetary provisions of the Treaties establishing the European Communities and of the Treaty establishing a single Council and a single Commission of the European Communities (Luxembourg Treaty, April 22, 1970) // Official Journal of the European Communities. – 1971 (02.01). – L. 2. – P. 1–12.
8. Treaty amending certain financial provisions of the Treaties establishing the European Economic Communities and of the Treaty establishing a single Council of the European Communities // Official Journal of the European Communities. – 1977 (31.12). – L. 359. – P. 1–19.
9. Treaty establishing a single Council and a single Commission of the European Communities (Merger Treaty) // Official Journal of the European Communities. – 1967 (13.07). – L. 152. – P. 1–16.

Бояр Андрей. Эволюционная трансформация системы управления бюджетным процессом в Европейском Союзе. Выделяются этапы развития системы управления бюджетным процессом ЕС: становление первичной системы (1951–1975 гг.); кризис бюджетных финансов (1976–1987 гг.); реформирование бюджетной системы (пакет Делора I) (1988–1992 гг.); подтверждение бюджетных реформ (пакет Делора II) (1993–1999 гг.);

подготовка системи к наибольшему расширению (пакет «Агенда-2000») (2000–2006 гг.); политические вызовы и бюджетные средства расширенного ЕС (с 2007 г.). Идентифицированы главные нововведения, которые имели место на каждом из этапов, и факторы, которые вызвали их. Обнаруженные таким образом закономерности дали возможность предложить авторское видение тенденций развития бюджетной системы ЕС на ближайшее будущее. А именно делается заключение о том, что в случае дальнейшего расширения ЕС на восток за счет «бедных» и «аграрных» стран, возникнет необходимость существенных структурных преобразований в бюджетной системе ЕС, обусловленных повышением напряжения в отношениях нетто-доноров и нетто-реципиентов единого бюджета.

Ключевые слова: бюджет, управление, доход, расходы, бюджетная система, финансовая перспектива, Европейский Союз.

Boiar Andrii. The Evolutionary Transformation of the Budgetary Management System of the European Union.

The historical stages of the EU budgetary management system are framed. In particular such periods are marked out: formation of the primary system (1951–1975); budgetary crisis (1976–1987); reform of the budgetary system (Delors I package) (1988–1992); confirmation of budgetary reforms (Delors II package) (1993–1999); preparation of the system to the greatest enlargement (package «Agenda–2000») (2000–2006); policy challenges and budgetary means of the enlarged EU (since 2007). Also the primary innovations that have taken place in each of the periods and the factors that caused them were identified. The patterns thus detected led to the author's suggestion as for the development trends of the budgetary system of the EU in the near future. Namely, it is concluded that, in the event of further enlargement of the EU to the «poor» and «agrarian» East, there will be a need for significant structural changes to the EU budget reasoned by the increased tension among net-contributors and net-recipients of the common budget.

Key words: budget, management, revenue, expenditure, budgetary system, financial perspective, European Union.

УДК 336:330.8(061.1 ЄС)

Аліна Кулай¹ – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та оподаткування Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Фінансові інституції ЄС: досвід та випробування кризою

У статті узагальнено історичний досвід становлення й розвитку інституційного середовища, що здійснюється в процесі фінансової інтеграції ЄС. Узагальнено історію теорії економічного інституціоналізму, розкрито теоретичні підходи до трактування термінів «інститут», «інституція», «інституціональне середовище». Наведено структуру інституціонального середовища ЄС. Досліджено дії інституцій ЄС у період фінансової кризи та їх наслідки, проаналізовано процес їх реформування.

Ключові слова: ЄС, інститут, інституція, інституціональне середовище, фінансова інтеграція, глобалізація, фінансова криза.

Постановка наукової проблеми та її значення. В умовах глобалізації внутрішні чинники різнорівневої інтеграції докорінно змінюють стан наднаціонального інституційного середовища фінансової інтеграції ЄС. Це обумовлено різними темпами розвитку країн, наявними соціально-економічними асиметріями, економічною й політичною кон'юнктурою та станом світової економіки загалом. Надмірне превалювання інтересів та односторонніх дій окремих країн-членів ЄС, а також надмірна лояльність політики Співтовариства щодо конвергенції національних фінансових систем послабили позиції ЄС на внутрішньому, світовому товарних і фінансових ринках. Ці й низка інших причин сприяли посиленню негативного впливу світової фінансової кризи 2008–2010 рр. на економіку значної частини країн-членів та Співтовариства у цілому. Зазначене дало чималий привід для сумнівів багатьох політиків, науковців і вчених щодо стійкості Співтовариства та доцільності використання спільної валюти євро.

Час підтвердив, що краху в результаті фінансової кризи не відбулося – збережено ЄС і спільну грошову одиницю євро в повному складі країн-членів. Випробування кризою дало можливість політикам, науковцям і практикам побачити допущені помилки та прорахунки в досить складній системі інтегрованого управління спільною економікою ЄС.